

La passió mexicana de Trotski

L'any 1937, després de nou anys d'exili permanent saltant de país en país, Lev Trotski i la seva dona, Natàlia Sedova, van arribar a Mèxic. Els van acollir Diego Rivera i Frida Kahlo, amb qui els va unir una intensa relació d'amistat, passió, política, art i recel.

Amb la mort de Lenin l'any 1924, Lev Trotski, que havia liderat l'Exèrcit Roig durant la Revolució Russa, va ser el seu successor en el Politburó, l'òrgan de màxim poder del Partit Comunista. Però, és clar, el secretari general del partit, Ióssif Stalin, no havia nascut per ser manat. Obviant la jerarquia, un cop mort Lenin va anar acaparant cada cop més poder dins del partit amb l'objectiu de sufocar tots els seus opositors. Trotski, amb qui mai s'havien agradat, n'era el principal. Acusat de cometre diverses violacions de la disciplina del partit, el novembre del 1927 Trotski va ser expulsat de la formació. Uns mesos després va ser enviat al

Kazhastan i el 1929 va ser definitivament expulsat de la Unió Soviètica.

Després de viure a Turquia i a França, Trotski i la seua dona, Natàlia Sedova, van traslladar-se a Noruega, un país que va donar-los asil i on Trotski va poder publicar el seu famós llibre *La revolució traïda*. L'hospitalitat dels nòrdics, però, no va durar gaire. L'any 1936, coincidint amb el primer procés dels Judicis de Moscou, el Govern noruec va retenir Trotski en arrest domiciliari. En els judicis, organitzats per l'aparell estalinista, es va acusar tots els partidaris de Lenin dels pitjors crims imaginables. Els que encara eren a Rússia van acabar amb un tret al clatell o en un gulag. Naturalment,

Trotski i el seu fill van ser condemnats a mort. Com que Noruega tenia interessos comercials amb l'URSS, el risc que Trotski fos lliurat a Stalin era altíssim. Els seus amics van començar a buscar ràpidament un país disposat a acollir-lo. Primer ho van intentar amb els Estats Units, concretament a través d'un home molt proper als trotskistes que era també amic de Franklin D. Roosevelt. "Quin era el favor que em volies demanar", diuen que va preguntar-li el president nord-americà al seu amic, quan havien acabat de sopar. Quan li ho va dir, es veu que Roosevelt per poc no s'empassa el seu famós broquet de cigarret. Calia buscar un altre país per a Trotski.

Uns amfitions mexicans

A Mèxic, un matrimoni conegut com "L'elefant i el colom", copsaven l'activitat política i artística del país. Aquesta parella estava formada pel muralista mexicà per excel·lència, Diego Rivera, i per una dona menuda però forta, de complexió fràgil però de caràcter intens, anomenada Frida Kahlo.

Rivera i Kahlo es van conèixer quan ell estava fent un mural a l'edifici de la Secretaria d'Educació. Hi ha diferents versions sobre com va ser la primera trobada entre la jove artista –de tot just divuit anys– i el famós pintor de frescs –que ja s'acostava als quaranta–, però n'hi ha una que ha quedat establerta com la versió oficial. L'any 1922, quan Frida tenia només quinze anys, va veure Rivera pintant un mural a l'Escola Nacional Preparatòria. Va quedar màgicament impressionada pel treball del pintor i pel seu fort però irònic caràcter, no exempt de la masculinitat que caracteritzava els mexicans de l'època. Tres anys més tard, quan Rivera estava treballant a la Secretaria d'Educació, Frida es va presentar davant del famós muralista i li va ensenyar alguns dels seus quadres. Rivera va reaccionar amb entusiasme i commoció. Així ho explica en el seu llibre *Mi arte, Mi vida*. "Els quadres revelaven una energia expressiva poc usual, delineaven els caràcters amb precisió i eren realment severes. No mostraven cap dels trucs que, per norma general, distingeixen el treball de principiants ambiciosos, que els utilitzen en nom de l'originalitat". D'aquesta manera, es va iniciar una de les relacions amoroses més importants de la història mexicana.

A la pàgina del costat, Frida Kahlo rep Trotski i la seva dona al port de Tampico, a la costa est de Mèxic. Sota aquestes línies, André Breton, Diego Rivera i Lev Trotski.

Diego Rivera, que al llarg de tota la seua vida va ser un activista polític i social d'ideologia clarament comunista, acabava d'afiliar-se a la Lliga Internacional Comunista, de tendència trotskista. Frida, per la seua banda, era filla d'emigrants alemanys, i si bé no van passar penúries extremes, tampoc van viure rodejats de luxes. S'havia començat a interessar per la política –sobretot pel comunisme– arran de l'ambient activista que bullia entre els estudiants de l'època, i en conèixer i casar-se amb Rivera, aquest interès es va convertir en ideologia i sentiment. Amb Diego i Frida, l'art, l'amor i la política anaven agafats de la mà.

Quan tot just feia dos mesos i mig que Rivera s'havia afiliat a la Lliga Internacional Comunista, el pintor va rebre un telegrama urgent en què s'informava que era extremadament important esbrinar si el Govern mexicà estava disposat a concedir l'asil polític a Trotski. El comitè polític de l'organització es va reunir de manera extraordinària i va decidir enviar Rivera i un altre company a parlar amb al president de Mèxic, Lázaro Cárdenas. La conversa va durar només cinc minuts. Lázaro, que li tenia una certa simpatia a Trotski en tant que líder de la Revolució Russa, va accedir immediatament. Amb la condició, això sí, que el polític rus no fiqués el nas en els assumptes interns del país.

El 19 de desembre de l'any 1936, Lev Trotski i la seua dona van embarcar en el vaixell *Ruth*, en direcció a Mèxic, i van tornar a recobrar les esperances que al llarg de nou anys havien anat perdent anant de país en país. El 9 de gener del 1937 al matí el vaixell va arribar al port de Tampico, a la costa est de Mèxic. Al port els esperaven Max Shachtman, fundador del moviment trotskista americà; George Novak, secretari del Comitè Nord-americà per la Defensa de Leon Trotski, i Frida Kahlo. Rivera no hi va anar per diverses complicacions oculars i renals, que el van obligar a passar llargues estades en hospitals durant un pe-

ríode de dos anys. El president Cárdenas els va enviar el tren presidencial, amb el qual van viatjar fins a Ciutat de Mèxic.

La Casa Blava –on havia crescut Frida– es va convertir, des del primer moment, en la residència del matrimoni Trotski. Els dos artistes vivien a tres o quatre quilòmetres de distància. En la biografia de Frida escrita per Hayden Herrera es recull un escrit de Natàlia Sedova en què diu que “la casa de Rivera era com un nou planeta” per a ells. A l'exterior de la casa, la guàrdia policial va ser rellevada per membres del partit trotskista, cosa que va fer sentir els nouvinguts encara més segurs.

És per això que el polític rus no va afuixar el ritme i de seguida es va posar a treballar. Tot i la confiança inicial que el país li va transmetre, Trotski sempre va mantenir una certa distància en el tracte amb altres persones, encara que les coneguera. Només hi havia una excepció: el matrimoni Rivera. Amb ells mantenia una relació d'extraordinària amabilitat. De fet, la relació entre Rivera i Trotski era tan estreta que l'any 1934 el muralista va incloure el seu retrat a l'obra *L'home, controlador de l'univers*,

que va realitzar al Palau de Belles Arts de Mèxic.

Pel que fa la relació entre Frida i Trotski, la relació va arribar a ser encara més estreta. Tant Frida com Rivera eren d'una extrema promiscuïtat. Les infidelitats de l'un i de l'altre són més que conegudes. No tenien manies. Diuen que Frida va anar al llit amb la majoria d'homes que rondaven per casa seua, inclosos els guàrdies. Quan Trotski i la seua dona van arribar a Mèxic, feia poc que el matrimoni d'artistes s'havia reconciliat després que Frida hagués sorprès Diego amb la seua pròpia germana Cristina. En fi...

Segons explica Herrera, sembla que en aquella època Trotski estava força interessat en el sexe. Frida no va tenir gaires problemes per seduir-lo. Tenia 29 anys –trenta menys que ell– i un caràcter fort, seductor i poderós. Jean van Heijenoort, secretari de Trotski des del seu exili a l'illa del litoral turc, explica a les seues memòries molts detalls de la relació entre Frida i Trotski. Hi havia molt elements que deixaven entreveure un coqueteig. Per exemple, ella sempre s'acomiajava d'ell dient-li “*all my love*”. Com que no sabia →

El quadre de Frida Kahlo *Autorretrato dedicado a Trotski*, també conegut com *Entre las cortinas*.

→ francès, Trotski i ella parlaven en anglès, un idioma que Natàlia no entenia. Això, segons Heijenoort, la feia sentir exclosa. Trotski, aparentement, va caure en el joc i va començar a enviar-li cartes. Hàbilment, les amagava a l'interior dels llibres que el polític recomanava a l'artista, donant-los en presència, moltes vegades, de la seua pròpia dona i de Rivera. Heijenoort reconeix que, en aquell moment, ell no sabia res, i que va ser Frida qui li ho va explicar passat un temps.

El camarada de Trotski –que també va passar pel llit d'ella– dona per fet que va acabar en una aventura. Natàlia, que s'ho ensumava, patia. A més, els col·laboradors d'ella, que coneixien l'afer, temien que sortís a la llum i que descreditara el polític rus davant del món.

Unes setmanes més tard, Trotski i Natàlia van decidir separar-se per un temps. Així, ell es va instal·lar a la finca d'un terratinent, a 130 quilòmetres de la ciutat. Cinc dies després d'arribar-hi, Frida el va anar a veure, relata Heijenoort: “Tinc bones raons per pensar que després d'aquesta visita Trotski i Frida van decidir posar fi a les seues relacions amoroses. Fins aquell moment s'havien deixat arrossegar pel pendent relliscós del flirteig. D'ara endavant, no podien anar més lluny sense comprometre's a fons. El desafiament era massa gran. Tots dos van fer marxa enrere. Frida estava molt lligada a Diego i Trotski, a Natàlia. D'altra banda, les conseqüències de l'escàndol podien anar massa lluny”.

Heijenoort està segur que aquesta aventura va ser la primera que va tenir Trotski des que va sortir de Rússia: “A Turquia, França i Noruega les circumstàncies no hi ajudaven”.

Un bon dia, Rivera va fer fora Trotski de la Casa Blava. L'afer amb Frida va tenir-hi alguna cosa a veure? Heijenoort assegura que no; està convençut que Rivera no sabia res del que havia passat: “Era un home de gelosia malaltissa, i la mínima sospita hauria provocat una explosió”. A més, Frida li havia dit que el seu marit desconeixia l'aventura. En aquestes memòries, l'amic de Trotski explica els motius pels quals van enfadar-se. Una història enredada amb xocs d'egos i desavinences polítiques.

Després del trencament, Trotski va anar a viure a una casa a unes quantes illes de cases de la Casa Blava, al lloc on l'acabarien assassinant. Rivera, que ja no havia de retre comptes polítics a Trotski, va començar a fer amistat amb una sèrie de grups polítics i sindicals que eren “més o menys hostils al trotskisme”, explica Heijenoort. Molt temps després de la ruptura, Rivera va adherir-se a l'estalinisme. Potser, diu el secretari, ho va fer perquè va acabar assabentant-se de l'aventura que havien tingut Trotski i Frida. Però això, reconeix, són només conjectures seues.

Tot i la tensa relació que va haver-hi entre ambdues parelles a partir del moment en què Rivera va fer fora de casa qui havia estat el seu amic, la relació de Frida amb Trotski sempre va ser amistosa. Una amistat plasmada en el quadre que Frida li va dedicar a Trotski, anomenat *Autorretrato dedicado a Trotski* o també conegut com *Entre las cortinas*. Frida va realitzar un autoretrat de si mateixa, on el vermell dels llavis, les joies colonials i la suavitat en el traç del dibuix configuren una Frida seductora i desafiant. A més, en la Frida representada, sosté un paper on s'hi pot llegir: “*Para Leon Trotsky, con todo cariño, dedico ésta pintura, el día 7 de Noviembre de 1937*”. ●